

Ahilik

Osmanlı İmparatorluğu'nda XVIII. yüzyılda meslek eğitimi, çeşitli sanat ustalarının dükkânlarında öğretilirdi. İlk sanat eğitiminin başladığı bu dükkânlarda çıraklar mesleği öğrendikten sonra önce kalfa sonra da usta olarak kendi mesleklerini icra edebilecek yeterliliğe ulaşabilirlerdi (Özalp, 1961:17). Bir eğitim kurumu vasfı taşıyan bu dükkânların esnaf ve sanatkârları yardımlaşma ve haklarının korunması amacıyla XIII. yüzyılda ahilik teşkilatlarını kurdular. Arapça bir sözcük olan "ahi" kardeşim anlamına gelmektedir. İktisadi ve ekonomik alanda büyük önem taşıyan ahilik teşkilatları Osmanlı'ya, X. yüzyılda Karahanlılar tarafından getirilmiştir (Turan, 1992:25).

Ahi Evran, Kayseri'de açtığı debbağ (deri) dükkânı sayesinde dükkân çevresinde bulunan esnaf ve sanatkârlar arasında Ahilik'in yaygınlaşmasını sağlamıştır. Ekonomik hayatı düzenleyen Ahilik, bireylerin meslek sahibi olmalarını ve iktisadi şartlarının iyileşmesinde önemli rol oynayarak zamanla Anadolu'nun birçok şehrinde ve köyünde hızla gelişmiştir (Gündüz, Kaya ve Aydemir, 2012: 39; Akgündüz, 2014: 11-12). Bu yapıya ilişkin kuralların yer aldığı fütüvvetnameler ise; fütüvvetin amacının, esaslarının, kuruluşunun, ilkelерinin, özelliklerinin ve şartlarının yer aldığı üyeler için yönetmelik görevi gören eserlerdir (Ülgener, 1981: 89).

Ahilerde eğitim, hayata dönük uygulamalı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Ahilik teşkilatında ahi ve pir denen öğreticiler teşkilata girenlere mesleklerinin inceliklerinden okuma - yazmaya, temizlik ve görgüye kadar pek çok konuda dersler verirdi (Akyüz, 1985:48-49). Dönemin eğitim alanları olan zaviyelerde ders alan çıraklara, Türkçe fütüvvetname (yönetmelik), Kur'an, Raks, türkü ve müzik, Tarih ve biyografiler, Tasavvuf, Türkçe, Farsça, Arapça ve Edebiyat dersleri okutulmaktaydı (Aslıer, 1961:126). İşbaşı eğitime büyük önem verilen ahilik sisteminde bu zaviyelere gitmek için ustanın referansı gerekmekteydi (Şahin, 1986:109-110). 1727'de gediklere dönüşen Ahi teşkilatları ülkenin sosyal ve ticari hayatına uzun yıllar yön vermeye devam etmiştir. (Hamitoğulları, 1986:136) Gedikler, Osmanlı Devleti'nde on sekizinci yüzyıldan itibaren görülmeye başlanır. Gedik ismi esnaflara verilen imtiyaz veya ayrıcalık için kullanılmıştır. Osmanlı Devleti'nde gedikler esnafların hem hukuki haklarının korunması hem de ekonomik olarak gelişmesine katkı sunmaları bakımından oldukça önemli bir konumdaydılar (Koyuncu, 2018:48).

Yalnızca Müslüman esnaf ve sanatkârların üye olabildiği ahi teşkilatları gayrimüslim esnafın da teşkilatlanması gerekliliğinin ortaya çıkmasıyla birlikte lonca teşkilatları kurulmaya başlandı. Lonca sözcüğü, İtalyanca Lociye Loggiya; Fransızca Loj (Loge) kelimelerinden türetilmiştir (Özdemir, 1986:160). Lonca teknik bir terim olarak ham madde dağıtımının yapıldığı yer anlamında kullanılmaktadır. Önceleri ham maddelerin dağıtımının yapıldığı yer anlamına gelen lonca, sonraları esnaf birliklerinin toplantı yaptığı yerlere verilmiş ve daha sonra da teşkilatın ismi olmuştur (Güllülü, 1977:125). Kuruluş amacı tüccar ve sanatkârların haklarının korunması olan loncaların sıkı bir yönetimle yönetilmesi hem üretimin artmasına hem de ekonomiye katkı sağlamıştır (Turan, 1992:31). Mesleğe sadakat, gelenek ve göreneklere bağlılık gibi çeşitli ahlaki kurallara sahip olan loncalarda, Lonca heyetlerinin aldığı kararlara uymayanlar para cezası, loncadan çıkarılma, gerçekleştirilen sanattan alıkonulma gibi ağır cezalarla karşılaşabilirler. Gerçekleştirdiği sanattan alıkonulan bir kişi hiçbir yerde çalışamaz hale gelmektedir (Gürata, 1975: 97-98).